

INTEGROVANÝ AUDIT - ĎALŠÍ KROK KU KVALITE ORGANIZÁCIE

INTEGRATED AUDIT - THE FARTHER STEP TOWARDS QUALITY OF AN ORGANIZATION

Jarmila ŠALGOVIČOVÁ - Matej BÍLÝ

Autor: Doc. Ing. Jarmila Šalgovičová, CSc., *Matej Bílý

Pracovisko: Katedra inžinierstva kvality, Materiálovotechnologická fakulta STU; *Slovenský metrologický ústav

Adresa: Paulínska 16, 917 24 Trnava

Tel.: 00421 33 5511032-4, E-mail: salgovic@mtf.stuba.sk

Abstract

The paper describes reasons for the integrated auditing of quality and/or environmental management systems as well as main obstacles of its implementation. It also clarifies some crucial terms, characterizes an audit programme and its activities, and discusses the auditors competence.

Článok popisuje dôvody pre integrované preskúvanie systémov manažérstva kvality a environmentálneho manažérstva a tiež aj hlavné prekážky jeho realizácie. Objasňuje niektoré rozhodujúce termíny, charakterizujúce program auditu a jeho činnosti a pojednáva o kompetenciách audítora.

Key words

quality, audit, quality management, environmental management, quality management system

audit, kvalita, podniky, manažment kvality, manažment environmentálny, systém manažérstva kvality

Vznik integrovaného auditu a jeho normy

Prirodzenou snahou každej organizácie je, aby jej zákazníci (v širšom kontexte zainteresovaní účastníci) boli spokojní. Jednou z ciest ako to dosiahnuť, je zaviesť systém manažérstva kvality (SMK), napríklad podľa normy STN EN ISO 9001: 2001, alebo nejakej inej normy z rodiny noriem SMK, poprípade zaviesť TQM, realizované napríklad modelom EFQM. Možností je tu zrejme viacero, ich spoločným menovateľom je celoplošná snaha o zavedenie poriadku do organizácie a optimalizácia všetkých procesov a vydania/dodržiavania príslušných smerníc. Ide o relatívne zložitý organizačný systém, ktorého úspešné fungovanie si vyžaduje nielen pochopenie manažmentu a jeho aktívnu podporu vrátane zabezpečovania príslušných zdrojov, ale aj

systematické preverovanie správnosti jeho chodu a dosahovaných výsledkov. Preto sa vo všetkých SMK mimoriadne dôraz kladie na interné audity ako manažérskeho nástroja na monitorovanie a overovanie efektívneho zavedenia politiky kvality. Audity tvoria aj podstatnú časť činností posudzovania zhody (kritické sú v prípade určených výrobkov podľa zákona č. 264/1999 Z. z.), pri externej certifikácii/registácii, pri hodnotení dodávateľského reťazca, zlepšovaní SMK a pod.

Toto je však iba jedna stránka činnosti organizácie. Hoci sa v novom modeli SMK podľa ISO 9001: 2000 na viacerých miestach vyžaduje splnenie environmentálnych požiadaviek na výrobok, ide iba o požiadavky typu „jedna z mnohých“. Keďže takáto politika nezodpovedá súčasným trendom ochrany životného prostredia a ani legislatíve (pozri napr. zákon č. 468/2002 Z. z. o systéme environmentálne orientovaného riadenia a auditu), javí sa výhodnejším spojiť požiadavky zabezpečované v rámci SMK s požiadavkami zabezpečovanými v rámci systému environmentálneho manažérstva (SEM) a aj vykonávať ich integrovaný (spoločný alebo kombinovaný) audit.

Takýto prístup sa zdá logický, ale jeho realizácia zďaleka nebola z viacerých dôvodov jednoduchá. Kľúčovým problémom tu bolo nerovnoprávne postavenie manažérstva kvality a environmentálneho manažérstva. Zatiaľ čo zavedenie SMK a jeho úspešné fungovanie je vyslovene dobrovoľné a prispieva k vytváraniu dobrého imidžu organizácie (iba sekundárne sa môže prejavovať v úspešných obchodných zmluvách a v zlepšenom postavení na trhu), starostlivosť o životné prostredie a s tým súvisiace činnosti sa od samého začiatku stali súčasťou celosvetovej politiky (vrátane politiky OSN) a viacerých legislatívnych nástrojov. Porušovanie pravidiel hry v tejto oblasti má zákonný postih, čo nemusí platiť o manažérstve kvality. Iba v ostatnom čase v súvislosti s odstraňovaním povinnej certifikácie určených výrobkov a so zavádzaním systému vyhlasovania zhody vlastností výrobkov s technickými požiadavkami sa aj SMK dostávajú do legislatívnych požiadaviek; podobne je to aj s 11 druhmi meradiel pre zdravotníctvo a platené služby (tzv. MID smernica), kde nemožno pôsobiť bez registrovaného SMK.

Niekoľkoročné úsilie napokon vyústilo do normy ISO 19011: 2002 *Návod na auditovanie systému manažérstva kvality a/alebo systému environmentálneho manažérstva*, v ktorej sa poskytuje návod na manažérstvo programov integrovaného auditu SMK a SEM, ako aj na kompetentnosť a hodnotenie audítorov. Vydaním tejto normy sa súčasne zrušila platnosť noriem na auditovanie SMK ISO 10011–1, ISO 10011–2 a ISO 10011–3, ako aj noriem na auditovanie SEM ISO 14010, ISO 14011 a ISO 14012.

Terminológia

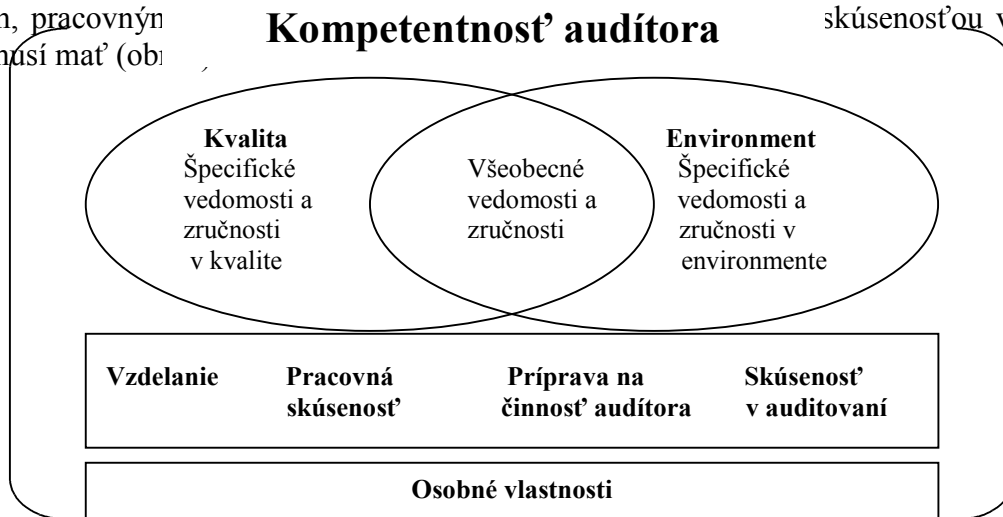
Nemalé problémy vznikali pri zlad'ovaní terminológie používanej v normách SMK a SEM (aj v slovenčine) a pri jej prispôsobovaní platnej legislatíve. Tu chceme upozorniť iba na niektoré zladené a problematické termíny (podčiarknime pritom, že pri integrovanom auditovaní treba podľa požiadavky normy používať normovanú jednotnú terminológiu; špecifické termíny možno používať iba v súvislosti so špeciálnym profilom organizácie).

- a) *audit* (interný, externý, spoločný, kombinovaný), nie previerka (preverovanie).
- b) *klient auditu*, nie zákazník či objednávateľ.
- c) *kompetentnosť* (audítora), nie spôsobilosť či schopnosť. Kompetentnosť sú **preukázané** osobné vlastnosti a **preukázaná** schopnosť aplikovať vedomosti a zručnosti.

Zásady auditovania a kompetentnosť audítorov

Dôveryhodnosť a spoľahlivosť auditovania závisí od osobných vlastností a kompetentnosti audítorov. Možno povedať, že audítor by v ideálnom prípade mal byť vzorom občana a profesionála s encyklopedickými i úzko odbornými vedomosťami a zručnosťou pri auditovaní. Mal by byť nestranný a nezávislý, mal by dodržiavať pravidlá etiky, mal by konať iba na základe dôkazov, mal by čestne prezentovať zistenia auditu a podávať správu o audite a mal by mať rad osobných vlastností: diplomatickosť, húževnatosť, rozhodnosť, samostatnosť, prispôsobivosť, vnímavosť atď.

Integrovaný audit má značné požiadavky na kompetentnosť audítorov. Tá sa nadobúda vzdelaním, pracovnými skúsenosťami a skúsenosťou v auditovaní. Audítor musí mať (ob)

Obr. 1 Pojem kompetentnosti audítora

- všeobecné vedomosti a zručnosti (ovládať zásady, postupy a techniky auditu, systém manažérstva a referenčné dokumenty, situáciu v organizácii, použiteľné zákony, predpisy a požiadavky vrátane požiadaviek na vlastnosti produktov),
- špecifické vedomosti a zručnosti v kvalite (metódy a techniky súvisiace s kvalitou, ovládať procesy a produkty),
- špecifické vedomosti a zručnosti v environmente (metódy a techniky súvisiace s environmentálnym manažérstvom, vedu a techniku o životnom prostredí a technické environmentálne aspekty prevádzky).

Tieto požiadavky sa ešte rozširujú, ak ide o vedúceho audítorského tímu.

Kompetentnosť audítora (či už SMK alebo SEM) sa musí hodnotiť a v súčasnosti musí zodpovedať ustáleným medzinárodným požiadavkám (napr. podľa EOQ).

Poznamenajme, že podľa novej normy sa audítor dostáva do čiastočne nového postavenia. Norma totiž pripúšťa, že audítor v záveroch auditu môže uviesť odporúčania týkajúce sa zlepšenia, podnikateľských vzťahov, certifikácie/registrácie alebo budúcich činností auditu. Tieto odporúčania však nie sú záväzné a ich formulácia sa musí vopred uviesť v cieľoch auditu. Podľa nášho názoru tu však treba postupovať veľmi obozretne, pretože môže nastať problematická situácia, ak sa pri opakovanom audite ukáže odporúčanie neefektívne alebo dokonca vygeneruje ďalšiu nehodu.

Program auditu

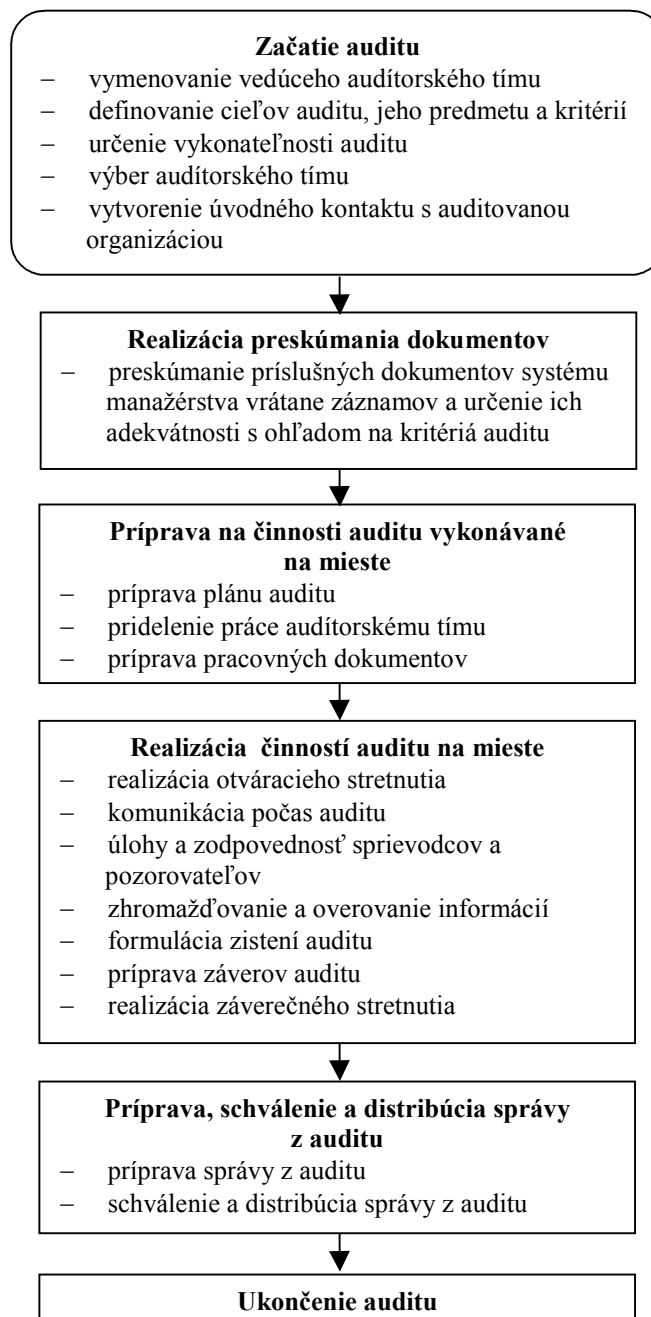
Vrcholový manažment organizácie musí prideliť zodpovednosť za riadenie programu auditu, v rámci ktorej treba

- definovať, zaviesť, monitorovať, preskúmať a zlepšovať program auditu a
- identifikovať potrebné zdroje a zabezpečiť ich poskytnutie.

Kľúčovým bodom je stanovenie *cieľov auditu*, ktoré môžu byť mnohoraké a môžu vychádzať z priorit manažmentu, z komerčných zámerov, z požiadaviek SMK a SEM, z predpisových požiadaviek, z požiadaviek zákazníka, dodávateľa alebo ďalších strán, z rizika pre organizáciu a pod. Podľa toho sa bude meniť aj rozsah auditu, výška zdrojov a potreba zaangažovania technických expertov.

Činnosti auditu

Program auditu sa realizuje v činnostiach auditu. Hoci sa ich skladba a rozsah môžu meniť v závislosti od predmetu a zložitosti konkrétneho auditu a od zamýšľaného využitia záverov auditu, ich prehľad možno znázorniť schémou na obr. 2.

Obr. 2 Prehľad typických činností auditu

Záver

Záverom podčiarknime, že dobre a objektívne vykonaný audit je nielen pre organizáciu, ale aj pre zainteresované strany osožný. Hoci realizácia najmä spoločného auditu (pri účasti viacerých audítorských tímov) je organizačne i finančne náročná, získanie komplexného pohľadu na činnosť organizácie nepochybne zvyšuje jej kultúru a zlepšuje postavenie na trhu. Inou otázkou však je potrebná kvalifikácia audítorov, ktorí musia okrem techniky auditovania poznať ešte aj špecifiká auditovanej organizácie a špecifiká ponúkaných produktov. To sa pre malé univerzálne audítorské firmy môže ukázať ako neprekonateľná prekážka a je to iste aj jednou z príčin, prečo zatiaľ na Slovensku nemáme autorizovanú (notifikovanú) osobu pre systémy manažérstva kvality.